

Милорад Комраков
УБИЦА ИЗ ВУХАНА
(Од епидемије куге до ковида 19)

Књига 1

Уредник
Зоран Колунџија

Милорад Комраков

УБИЦА ИЗ ВУХАНА

(Од епидемије куге до ковида 19)

Књига 1

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

ЧОВЕК МОРА ДА ЗНА ДА СЕ СМРТ СА ЊИМ НЕ ШАЛИ

Георг Вилхелм Фридрих Хегел, немачки филозоф.

Рођен 27. августа 1770. у Штутгарту,
умро од колере, 14. новембра 1831. у Берлину.

ХИПОКРАТОВА ЗАКЛЕТВА

МОДЕРНА (превод заклетве усвојене 1946. у Женеви)

У часу када сјујам међу чланове лекарске професије свечано обећавам да ћу свој живој сјавији у службу хуманосији.

Према својим учишљима сачуваћу дужну захвалносћ и пошћовање.

Свој позив ћу обављати савесно и досћојансћивено.

Највећа брига ће ми бити здравље мој болесника.

Пошћоваћу шћажне оноја ко ми се повери.

Одржаваћу свим својим силама часћ и полеменишће прадиције лекарској звања.

Моје колеге ће бити браћа.

У вршењу дужности према болеснику неће на мене утицајти никакви обзири, вера, националности, раса, политичка или класна припадности.

Апсолутно ћу поштоваати људски живот од самој почетка.

Ни под прешњом нећу доуцести да се искористи моја медицинска знања, сујерина законима хуманости.

Ово обећавам свечано, слободно позивајући се на своју част.

ХИПОКРАТОВА ЗАКЛЕТВА У ОРИГИНАЛУ

Кунем се Аполоном лекаром, Асклејијем, Хијејом, и Панакејом, и за сведоке узимам све бојове, и све бојине, да ћу се у складу са својим способностима и својим расуђивањем држати ове Заклетве.

Да ћу смајрати драим као родишеља оној који ме је научио овој уметности; да ћу живети у слози са њим и, уколико је то потребно, делићи своја добра са њим; да ћу његову децу љедати као своју браћу, да ћу их, уколико то зажеле, подучити овој уметности без најлаше или писане обавезе, да ћу поделићи са својим синовима, синовима учитеља и ученицима који су се учисали и прихватили правила професије, али само са њима, правила и инструкције.

Преписиваћу лечење на добробит својих пацијената у складу са мојим способностима и мојим расуђивањем и никада никоме нећу нанети зло.

Никоме нећу, чак и ако ме замоли, преисајти смртносан отров нићи ћу му дати савеш који може проузроковати његову смрт.

Нићи ћу дати жени средство за побачај.

Одржаћу чисіоішү моі живоіа и моі умећа.

Нећу оіерисаіи код камена, чак и ако је болесі очіілед-на код іацијеніа; осіавићу ову оіерацију сіецијалисіима шіоіумећа.

У коју іод кућу да ућем, ући ћу само за добробіш мојих іацијеніа, држећи се іодаље од било каквоі намерноі недела и од завођења жена и мушкараца зарад љубавних задовољсіава, било да су слободни или робови.

Све шіо сазнам іриликом вршења моје ірофесије или свакодневной іословања са људима, а шіо не іреба ширіши даље, чуваћу као шіајну и никада нећу оікриши.

Уколико се верно држим ове заклейве, нека уживам у мом живоішү и іракси моје умеіносіи, іошіован од сііра-не свих људи за сва времена; али уколико засііраним са ње или је ірекршим, нека ме све суіроіно задеси.

Хііокрайіову заклейву ірадиционално іолажу лекари обавезујући се на усіірајавање у еіичком вршењу дужносіи своје ірофесије. Иако не іосіоје нейобішні докази іреііосіавља се да је заклейва дело Хііокрайіа, оца медицине, или некоі од њеіових ученика. Насііала је око 4. века і. н. е. Иако је садржина ориіналне Заклейве релатіивно ван временскоі коніексіа смаіра се ірадиционалним чином увођења лекара у іраксу.

Ориінална заклейва најисана је на ірчком а најранији іревод је на латинском језику.

Значај Хііокрайіове заклейве је у њеној істіоріјској и ірадиционалној вредносіи. Већина лекарских удружења широм свеіа ірешла је на модернизоване верзије Заклейве, које имају већи сіеіен релеваніносіи са данашњим моралним дилемама са којима се лекари моіу суочіи. Међушім, ориінална Заклейва іосіавила је іемеље модерним схваіањима еіичной іонашања лекара у іракси. Најбољи іриме-р за ііо је іоверљивосі на коју је лекар обавезан у односу са іацијеніом. Иіак, іиіања іобачаја

и еуџиназије данас имају нову ѿрсиективу која се нужно не ѿоклаја са обећањем изнеиџим у Заклеџиџи.

Након свеџиских раџиова, учивши ѿроџусџиџе лекара који су у великоме засџиранили од начела своје ѿрофесије, Женевском декларацијом џексџи заклеџиџе је моџификован до данашње модерне верзије коју је ѿрихваџила веџина данашњих лекара.

Полајање ове заклеџиџе је на мноиџм универзиџиџеџима део диџломске церемоније на сџџудијама медиџине.

Хиџокраџова заклеџиџа у ориџиналу.

Фото: Приватна архива

НАЈСМРТОНОСНИЈЕ ЕПИДЕМИЈЕ У ИСТОРИЈИ ЧОВЕЧАНСТВА

Историја човечанства је целим својим током била прожета болестима, врло често у огромним размерама и врло смртоносним. Епидемије нису ништа ново. Трагове пустоши које су остављале за собом могуће је пратити кроз целу историју, а у време када се свет суочава са пандемијом једног новог вируса – корона, подсетимо се оних које су у minulim вековима однеле највише људских живота.

Епидемија означава необично често појављивање једне болести у једној популацији. Реч је настала од грчких речи „епи“ („преко“) и „демос“ („народ“). Епидемије које прелазе државне или чак континенталне границе називају се пандемије. Ова реч долази од грчких речи „пан“ („сви“) и „демос“ („народ“).

Нови сој вируса корона, који је потекао из Кине и проширио се на више од стотину земаља широм света, а због брзог ширења, Светска здравствена организација прогласила је пандемију ковида 19. Епилог борбе човечанства са новим вирусом тек ће се видети, а ово су најсмртоносније епидемије у историји:

Атинска куга, 430. п. н. е. – од 75 до 100 хиљада умрлих

Грчки историчар Тукидид први је писао о епидемијама. Он је био један од оболелих, али преживелих Атињана. Атинска куга је усвојен назив за епидемију заразне болести која је избила 430. п. н. е., у другој години Пелопонеског рата, у Атини у старој Грчкој, док је град био под опсадом

Спартанаца. Реч је о још увек неидентификованој болести (иако се најчешће сугерише да је у питању био трбушни тифус) која је усмртила око четвртине војника и грађана Атине, укључујући и чувеног Периклеа. Неки историчари сматрају је заслужном за крај Златног доба Атине, односно за пораз тог града у Пелопонеском рату.

Антонинијева куга погодила је Римско царство у периоду од 165. до 180. године. Стручњаци сматрају да је ова епидемија, током које је умрло пет милиона људи, изазвана великим или малим богињама. Међу преминулима били су и цареви Луције Вер и Марко Аурелије, из династије Антонина, по коме је епидемија добила име. Укупан број преминулих процењен је на четвртину заражених широм Римског царства, тј. на око 5 милиона људи. Епидемија је поново избила након девет година, и тада је римски конзул и историчар Касије Дион Кокејан у свом делу *Римска историја* навео да је дневно умирало и до 2.000 болесника само у Риму. Антички извори спомињу и каснију Кипријанову кугу (251–266. године), вероватно исту болест, због које је у Риму умирало 5.000 људи дневно.

Јустинијанова куга (541–750. године) представља прву потврђену епидемију бубонске куге у историји. Појавила се у Египту, одакле се проширила на Цариград, где је, према византијском хроничару Прокопију, на врхунцу убијала 10.000 људи дневно. Тела су морала да се пале, јер су људи умирали пребрзо да би могли да се сахрањују. Куга је тада убила између четвртине и половине људске популације у тада познатом свету. Процењује се да је усмртила између 30 и 50 милиона људи.

Црна смрт – 1346–1350. године – око 50 милиона мртвих

„Црна смрт“ или друга велика пандемија куге догодила се неких 800 година после Јустинијанове, усмртивши око 50 милиона Европљана само између 1347. и 1351. године, односно трећину укупног становништва или до половине у најгоре погођеним областима. Била је то прва у циклусу европских епидемија куге које су се наставиле до 19. века. У том периоду забележено је преко 100 епидемија куге у Европи, које су убиле око 200 милиона људи. Претпоставља се да је жариште било у Азији, а да је татарским освајањима пренета у Европу. Њихов номадски начин живота је олакшао преношење болести. Има и мишљења да су ширењу заразе допринели и крсташи, који су се враћали из похода у Јерусалиму. У Европу је стигла преко луке Месина на Сицилији, у коју су приспели оболели. Хроничари бележе да су мртви лежали на све стране, тако да су се њихова тела распадала, ширећи непријатан мирис. Стравичне сцене болести и смрти описао је Ђовани Бокачо у чувеном делу *Декамерон* 1348. године. Енглеска и Француска су биле десетковане кугом па су склопиле примирје у Стогодишњем рату који је беснео између ове две државе. Британски феудални систем се распао јер је куга променила економске околности и демографску структуру. И драстично ослабљени Викинзи нису били више у стању да воде рат против староседелаца на Гренланду и одустали су од покушаја да допру до Северне Америке. Дејв Вагнер (Dave Wagner), професор Универзитета Флагстаф у Аризони, истиче на основу проучавања „Црне смрти“ и претходне, „Јустинијанове куге“, да „потенцијал за (модерну) пандемију и даље постоји“, јер је опстала мутирана варијанта бактерије, која је изазвала поменуте две болести. Наиме, како преноси *National Geographic*, Вагнер и његов тим су потврдили везу

између „Јустинијанове куге“ и осам векова касније „Црне смрти“, након што су изоловали фрагменте ДНК бактерије која их је изазвала – познате као *Yersinia pestis* – пронађене у скелетима две жртве сахрањене пре 1500 година у Баварској у Немачкој. Научници упозоравају да је *Yersinia pestis* присутна у око 200 врста глодара широм планете, тако да је могуће да се појави и данас, наводи *National Geographic*.

Мишја грозница – 1545–1548. и 1576. године – 5–15 милиона умрлих

Мишја грозница или хеморагична грозница са бубрежним синдромом је инфективна болест која настаје услед инфекције хантан вирусом. Највећа епидемија ове болести избила је у Мексику у периоду између 1545. и 1548. и још једном 1576. године усмртивши 5 до 15 милиона људи што је у том тренутку било око 80% становништва ове државе.

Велике богиње – 1492–1974. године

Велике богиње су јако заразна болест својствена само човеку коју изазивају две врсте вируса – *Variola vera* мајор и *Variola vera minor*. Ова болест је убијала више од 400.000 Европљана сваке године. У XX веку усмртила је од 300 до 500 милиона људи.

Епидемија је избила и у Југославији 1972. а последњи случајеви забележени су у Индији 1974. године. После вакцинације популације вирус је искорењен и данас се налази само у лабораторијама. Најзначајнију улогу богиње су имале након открића Америке, када су домороци Северне и Јужне Америке дошли у додир с Европљанима који су били инфицирани вирусом вариоле. За разлику од колонизатора, домороци нису имали развијен имунитет, што је довело до наглог ширења болести и драматичног пада домородачке популације.

Колера – прва пандемија 1817–1823. године – више од 4 милиона умрлих

Верује се да је заражени пиринач у Индији покренуо прву пандемију колере. Колера је дуго мучила становнике обала Ганга. Међутим, 1817. британске трупе рашириле су болест широм Индије. Болест се из тих подручје ширила трговачким путевима у Русију и западну Европу и даље у Северну Америку. Колера је карактеристична по томе што изазива дијареју која траје неколико дана, повраћање, грчеве у мишићима и дехидрацију. Дијареја може да буде толико јака да у току неколико сати доводи до озбиљне дехидрације. До сада је забележено седам пандемија и неколико избијања – 1816–1826, 1829–1851, 1852–1860, 1863–1875, 1881–1896, 1899–1923. и 1961–1970-тих за све то време убивши више од 4 милиона људи широм света. Болест је и даље активна, нарочито у Азији.

Шпанска грозница – 1918–1920. – око 75 милиона умрлих

Шпански грип или Шпанска грозница је била једна од најсмртоносних пандемија у историји човечанства. Појавила се при крају Првог светског рата и у три таласа се ширила планетом. Пандемија је почела у Кини и Јапану и проширила се све до Русије, Европе и северне Америке. За шест месеци стигла је до свих континената сем Антарктика.

Према новијим проценама, трећина светске популације је била инфицирана што је око 500 милиона људи. Умрло је око 75 милиона људи (мада неки историчари помињу и 100 милиона умрлих) што значи да је шпанска грозница однела више живота него Први светски рат.

Туберкулоза – од праисторије до данас

Туберкулоза је присутна још од давнина. Најраније доказано откриће „микробактерије туберкулозе“ односи се на остатке бизона који су стари више од 17.000 година. Скелетни остаци показују да је праисторијски човек (40. век п. н. е.) имао туберкулозу. Плућни облик болести који је повезан са туберкулима установио је Ричард Мортон 1689. Као посебна болест није идентификована све до 20-тих година 19. века. Подстицај истраживању је била индустријска револуција и нагли прилив становништва у градове где се болест почела брзо ширити међу сиромашним радницима.

Тек је откриће антибиотика 1946. године омогућило адекватно лечење. Дуго се сматрало да ће туберкулоза с временом бити искорењена, али је то мишљење у последње време драстично промењено. Сваке године од туберкулозе умире два милиона људи, што чини туберкулозу најсмртоноснијом заразном болешћу данас после сиде.

Сида – 1981–данас – око 25 милиона умрлих

Сида је полно преносива болест која представља последњи стадијум инфекције организма вирусом ХИВ. Реч је о вирусу који напада имуни систем, због чега организам није у стању да се брани ни од најмањих инфекција. Према подацима програма Уједињених нација и Светске здравствене организације о ХИВ вирусу и сиду, од појаве овог обољења, почетком 60-тих, па закључно са 2008. годином у свету је било заражено укупно око 60 милиона људи, а од компликација повезаних са сидом је до тог тренутка умрло око 25 милиона људи. Процена је да је 2019. године на свету било око 38 милиона инфицираних вирусом ХИВ-а. Процењује се да је 2005. у Африци 25 милиона људи било ХИВ позитивно. Жене чине 77 одсто заражених и вирус често преносе на бебе.

Тифус (1918–1922)

Ова *бактеријски изазвана болест* обично се јавља у нехигијенским условима, попут оних који владају у војсци. Зато и не чуди што је тифус за време Првог светског рата харао Источном Европом. Војске су губиле читаве јединице, а од болести су умирали и многи лекари.

Маларија

Маларични комарац, како се већ испоставило, најопаснија је животиња по човека, јер је до сад побио огроман број људи. Иако је маларија искорењена у највећем делу развијеног света, та болест и даље убија људе у Африци, а у нарочитом ризику су труднице и деца млађа од пет година. Светска здравствена организација процењује да сваког дана 2800 деце умре од маларије.

Коколицтли

Попут еболе или денге грознице, вирусне хеморагијске грознице веома су заразне, упорне и у великом проценту смртоносне. Иако Велики помор у Средњој Америци током 16. века не може да се подведе под пандемију јер се није проширио широм света, број преминулих чини га једном од најубитачнијих епидемија. Зараза је између 1545. и 1548. године однела између пет и петнаест милиона домородачког становништва, чиме је постала најгора епидемија у историји тог дела света. Астеци су га назвали „коколицтли“, односно Велики помор, а историчари и стручњаци сматрају да је узрок била вирусна хеморагијска грозница, која је узроковала снажне болове у грудима и стомаку, снажне грчеве, треморе и дизентерију.

Мале богиње

Морбиле су изузетно заразно вирусно обољење, а до 90 одсто светске популације заразило се том болешћу до своје 15 године. Пре него што је почела вакцинација, десетине милиона деце годишње оболевало је од малих богиња. Као и велике богиње (са којима немају много везе), мале богиње нису имале посебно интензивне пандемије већ су присутне током великог дела историје. Морбиле су у протеклих 150 година убиле више од двеста милиона људи. Болест узрокује малаксалост, општу слабост, грозницу, запаљење вежњаче и слузокоже дисајних органа, као и карактеристичан осип по кожи. У неким случајевима вирус може да доведе до запаљења плућа и менингитиса.

Вирус корона – ковид 19 (2019)?

УВОД

Кикинда, град на северу Баната, средином шездесетих година 20 века... Био сам основац школе „Жарко Зрењанин“, одличан ђак, „вуковац“ како се то тада звало. Навиру сећања на догађаје који су тих дана „заразили“ Кикинду и околна села. Ми, клинци, дуго нисмо могли да разумемо зашто нам је, у одређеним деловима града, било забрањено кретање. Односило се то посебно на крај око градске пијаце, и гимназије „Душан Васиљев“ у чијем дворишту смо сваке суботе играли фудбал. Одједном су то постале „забрањене зоне“ тако да од фудбала, суботом и недељом, једно време није било ништа.

Епидемија! Тада сам, као ученик шестог или седмог разреда основне школе (не сећам се тачно), први пут чуо за реч коју нисам разумео. Родитељи су нам рекли да су град и околина заражени свињским шапом или слинавком, болешћу која се појављује код оваца и свиња! А може се пренети и на човека! Тада није било интернета па смо о понашању током епидемије те болести слушали у школи или од родитеља који су уредно куповали тадашњи једини дневни лист *Кикиндске новине* и београдску *Полиџику*. Ветеринари су постали главне фаце у граду! Мој теча који је живео у оближњем Руском Селу морао је да покоље све своје свиње. Чинили су то и други, јер је тако препоручено.

Шап и слинавка су смртоносни само за младунчад стоке, а не представљају опасност за човека, јер и када се зарази болест пролази за неколико дана. Једини досад забележени случај слинавке и шапа код људи регистрован је у Британији 1966, а ни тај човек није имао никакве последице од те

болести. Слинавка и шап болест је која је утврђена заправо у свим земљама где се узгаја стока. Једини изузетак је Нови Зеланд. То је примарно болест папкара, говеда. Тела убијених животиња спаљују се да би се уништио вирус, а проводи се и дезинфекција околног терена. Зато је по читавом граду, ту слику добро памтим, тада било постављено на десетине буради са неком мешавином масне соде и воде, не знам тачно. Вероватно за дезинфекцију. Сећам се да смо морали да перемо руке приликом сваког изласка на улицу.

Други пут, неку епидемију, Вариолу веру 1972. године, доживео сам у Београду где смо се у међувремену преселили. Био сам старији, други разред тадашње Једанаесте београдске гимназије на Лекином брду. Тада смо и брат и ја могли сами да се пазимо. О епидемији сам се информисао путем телевизије и новина. Хвала Богу, све је прошло безболно.

Док пишем ове редове, крајем лета 2020. године, епидемија корона вируса ковид 19, откривена у Србији почетком марта 2020. године, још није престала.

Цео свет броји мртве.

Бројке о зараженим и преминулима од ове пошести расту геометријском прогресијом. Човек, када чује ове податке, остаје нем, и не верује да живимо са вирусом који као да се „игра“ с нама. И поред надљудских напора лекари широм света не успевају да зауставе вирус, да пронађу лек који успорава заразу.

Пандемија новог вируса корона почела је крајем децембра у кинеском граду Вухану.

Почетком априла 2020. године, у свету је било заражено милион људи, а преминуло је око 50.000 особа инфицираних корона вирусом.

Највише преминулих, крајем децембра 2020 године, је у САД, преко 347.000 људи. Велики број умрлих бележи се и